

๑๔. เรื่องภิกษุ ๒ สหาย ฯ

๑. พระศาสดา เมื่อประทับอยู่ในพระเชตวัน ทรงปรารภภิกษุ ๒ สหาย ตรัสพระธรรมเทศานี้ว่า พหุมุปี เจ สหิตัง ภาสมาโน เป็นต้น ฯ

๒. ความพิสดารว่า กุลบุตร ๒ คน ชาวเมืองสาวัตถี เป็นสหายกัน ไปยังวิหาร ฟังพระธรรมเทศนาของพระศาสดาแล้วละกามทั้งหลาย ถวายชีวิตในพระพุทธศาสนา บวชแล้ว อยู่ในสำนักของพระอาจารย์และพระอุปัชฌาย์ ตลอด ๕ ปีแล้ว เข้าไปเฝ้าพระศาสดา ทูลถามถึงฐานะในพระศาสนา ได้ฟังวิปัสสนาฐานะและคัมภีร์โดยพิสดารแล้ว รูปหนึ่ง กราบทูลว่า ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ ข้าพระองค์บวชแล้วเมื่อตอนแก่ ไม่สามารถจะบำเพ็ญคัมภีร์ได้ แต่จะบำเพ็ญวิปัสสนาฐานะ ดังนี้แล้ว ทูลให้พระศาสดาตรัสบอกวิปัสสนา จนถึงพระอรหัต พากเพียรพยายามอยู่ บรรลุพระอรหัตพร้อมกับปฎิสัมภิตาทั้งหลาย ฯ

๑๔. เทวสหายภิกษุ วตฺถุ ฯ

๑. “พหุมุปี เจ สหิตัง ภาสมาโนติ อิมัง ฌมมเทสนัง สตุถา เขตวเน วิหรนฺโต เทว สหายเก ภิกษุ อารพุกเถสิ ฯ

๒. สาวตถิวาสีโน หิ เทว กุลปุตฺตา สหายกา วิหารัง คนฺตฺวา สตุถุ ฌมมเทสนัง สุตฺวา กามะ ปหาย สตุถุ สาสเน อูริ ทตฺวา ปพฺพชิตฺวา ปญฺจ วสุธานี อัจริยุปชฌายานัง สนฺติเก วสิตฺวา สตุถารัง อุปสงฺกมิตฺวา สาสเน ชูริ ปุจฺฉิตฺวา วิปสฺสนาชรฺณจฺจ คนฺถชรฺณจฺจ วิตุถารโต สุตฺวา, เอโก ตาว “อหัง ฆนฺเต มหฺลลกกালে ปพฺพชิตฺวา น สกฺขิสฺสามิ คนฺถชูริ ปุเรตุํ, วิปสฺสนาชรฺริ ปน ปุเรสุสามิติ ยาว อรหฺตฺตา วิปสฺสนัง กถาเปตฺวา ฆมฺเณโต วายมฺนโต สห ปฎิสมฺภิตาหิ อรหฺตฺตํ ปาปุณฺนิ ฯ

๓.ฝ่ายภิกษุนอกนี้ คิดว่า เราจะบำเพ็ญกัณธธุระ ดังนี้ แล้ว เรียนพระพุทธรพจน์ คือพระไตรปิฎกโดยลำดับ กล่าวธรรม สวดสรภัญญะในสถานที่ตนไปแล้ว ๆ เทียบออกธรรมแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป ได้เป็นอาจารย์ของคณะใหญ่ ๑๘ คณะ ฯ

๔.ภิกษุทั้งหลาย เรียนพระกัมมัฏฐานในสำนักพระศาสดาแล้ว ไปสู่ที่อยู่ของพระเถระนอกนี้ (รูปบำเพ็ญวิปัสสนา) ตั้งอยู่ในโอวาทของท่าน บรรลุพระอรหัตแล้ว นมัสการพระเถระเรียนว่า กระผมทั้งหลายใคร่จะเฝ้าพระศาสดา ฯ

๕.พระเถระกล่าวว่า ไปเถิด ผู้มีอายุ ท่านทั้งหลาย จงถวายบังคมพระศาสดา นมัสการพระมหาเถระทั้ง ๘๐ รูป ตามคำของเรา จงบอกกะพระเถระผู้สหายของเราบ้างว่า ท่านอาจารย์ของกระผมทั้งหลาย นมัสการได้เท่า คั้งนี้แล้วส่งไป ฯ

๖.ภิกษุเหล่านั้นไปสู่วิหาร ถวายบังคมพระศาสดาและนมัสการพระอสีติมหาเถระแล้ว ไปสู่สำนักพระคันถิกเถระเรียนว่า ได้เท่า ขอรับ ท่านอาจารย์ของพวกกระผม นมัสการได้เท่า ฯ เมื่อพระเถระนอกนี้ถามว่า อาจารย์ของพวกท่านนั้นเป็นใคร ภิกษุเหล่านั้นเรียนว่า เป็นภิกษุผู้สหายของได้เท่า ฯ

๓.อิตโร ปน “อหิ คณธรรุ ปุเรสุสามิติ อนุกุกเมน เตปิฏกั พุทฺทวจนั อุกุกคหิตฺวา คตคตฏฺฐาเน ชมฺมึ กเถติ, สรภญญั ภณฺติ ปญฺจนุนั ภิกฺขุสฺตานั ชมฺมึ วาเจนุโต วิจรฺติ, อฏฺฐาจรสนฺนั มหาคณานั อจฺริโย อโหสิ ฯ

๔.ภิกฺขุ สตุถุ สนฺติเก กมฺมฏฺฐานั คเหตุวา อิตฺรสุส เถรสฺส วสนฺนฏฺฐานั คนฺตุวา ตสุโสวาเท จตุวา อรหฺตตฺ ปตุวา เถริ วนฺทิตฺวา “สตุถาริ ฏฺฐุกามมฺหาติ วทฺนฺติ ฯ

๕.เถโร “คจฺฉนฺ อาวุโส, มม วจเนน สตุถาริ วนฺทิตฺวา อสีติมหาเถเร วนฺทถ, สหายนฺตฺเถริปิ เม ‘อมฺหากั อจฺริโย ตฺมฺเห วนฺทิตฺติ วเทถาติ เปเสสิ ฯ

๖.เต วิหาริ คนฺตุวา สตุถารญฺเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตฺวา คนฺถิกคฺตฺเถรสฺส สนฺติกั คนฺตุวา “ภนฺเต อมฺหากั อจฺริโย ตฺมฺเห วนฺทิตฺติ วทฺนฺติ ฯ อิตฺเรน จ ‘โก นามโสติ วุตฺเต, “ตฺมฺหากั สหายนฺภิกฺขุ ภนฺเตติ วทฺนฺติ ฯ

๗.เมื่อพระเถระ (วิปัสสนาภิกษุ) ส่งข่าวเยื่อมอย่างนี้เรื่อย ๆ อยู่ ภิกษุนั้น (คันถิกะ) อุดทนอยู่ได้สั้นกาลเล็กน้อย ภายหลังไม่สามารถจะอดทนอยู่ได้ เมื่อพวกอาคันตุกะภิกษุเรียนว่า ท่านอาจารย์ของพวกกระผมนมัสการใต้เท้า ดังนี้แล้ว จึงกล่าวว่า อาจารย์ของพวกท่านนั้นเป็นใคร เมื่อภิกษุทั้งหลายเรียนว่า เป็นภิกษุผู้สหายของใต้เท้า ขอรับ จึงกล่าวว่า ก็อะไรเล่า ที่พวกท่านเรียนในสำนักของภิกษุนั้น บรรดานิกาย มีทีฆนิกายเป็นต้น นิกายนิกายหนึ่งหรือ หรือบรรดาปิฎก ๓ ปิฎกหนึ่งหรือ ที่พวกท่านได้เรียนแล้ว ดังนี้แล้ว คิดว่า สหายของเรา ย่อมไม่รู้จักคาถาแม้ประกอบด้วย ๔ บท ถือบังสกุลเข้าป่าแต่ในคราวบวชแล้ว ยังได้อันเตวาสิกมากมายหนอ ในกาลที่เธอมา เราควรถามปัญหาดู ๆ

๘.ในกาลต่อมา พระเถระ (วิปัสสะกะ) ได้มาเฝ้าพระศาสดา เก็บบาตรจีวรไว้ในสำนักพระเถระผู้สหายแล้ว ไปถวายบังคมพระศาสดา และนมัสการพระอสีติมหาเถระแล้ว ก็กลับมาที่อยู่ของพระเถระผู้สหาย ๆ ลำดับนั้น พระคันถิกะเถระนั้น ให้ภิกษุทั้งหลายทำวัตรแก่ท่านแล้ว ถือน้ำอาสนะมีขนาดเท่ากัน นั่งแล้วด้วยตั้งใจว่า จักถามปัญหา ๆ

๙.เอวัง เเถ ปุณฺณปุณฺณํ สาสนํ ปหิณฺนเต, โสภิกฺขุ โถกํ กาลํ สหิตฺวา อปรภาเค สหิตฺตุํ อสฺสโกนุโต, “อมุหากํ อจฺริโย ตุมฺहे วนฺทตฺติ วุตฺเต, “โกเอโสติ วตฺวา, “ตุมฺหากํ สหายกภิกฺขุ ฆนฺเตติ วุตฺเต, “กึ ปน ตุมฺเหหิ ตสฺส สนฺติเก อุกฺคหิตฺ: กึ ทีฆนิกายาทิสฺส อณฺฺตโร นิกายो, กึ ติสฺส ปิฎฺเฑสฺส เอกํ ปิฎฺกนฺติ วตฺวา, “จตุปฺปทิกํปี คาลํ น ชานาติ, ปัสฺสูกฺคเหตฺวา ปพฺพชิตฺกालเยว อรณฺณํ ปวิฏฺโจะ, พหุ วต อนฺเตวาสิเก ลภิ, ตสฺส อาคตฺกाले มया ปฺลยหํ ปุจฺฉิตฺตุํ วฏฺฏตฺติติ จินฺเตสิ ฯ

๑๐.อปรภาเค เเถโร สตถารํ ทฏฺฐํ อาคโต, สหายกตฺเถรสฺส สนฺติเก ปตฺตจิวริ จเปตฺวา กนฺตฺวา สตถารณฺฺเจว อสีติมหาเถเร จ วนฺทิตฺวา สหายกตฺเถรสฺส วสนฺนุจฺฉานํ ปจฺจาคมิ ฯ อถสฺส โส วตฺตํ การเตตฺวา สมปฺปมาณํ อาสนํ คเหตฺวา “ปฺลยหํ ปุจฺฉิสฺสามิติ นิสฺสีทิ ฯ

๕. ขณะนั้น พระศาสดา ทรงทราบว่า คณฺถิกภิกษุนี้ พึง
เบียดเบียนบุตรของเราผู้มีรูปเห็นปานนี้แล้วเกิดในนรก ด้วยทรง
เอ็นดูในเธอ ทำประหนึ่งเสด็จเที่ยวจาริกไปในวิหาร เสด็จถึง
สถานที่เธอทั้ง ๒ นั้นแล้ว ประทับนั่งเหนือพุทธอาสน์ที่เธอจัด
ไว้ ฯ แท้จริง ภิกษุทั้งหลาย เมื่อจะนั่งในที่นั้น ๆ จัดอาสนะ
สำหรับพระพุทธเจ้าก่อนแล้วจึงนั่ง ฯ

๑๐. เพราะเหตุนั้น พระศาสดา จึงประทับนั่งเหนือ
อาสนะที่พระคณฺถิกภิกษุนั้นจัดไว้โดยปกตินั้นแล ฯ ก็แลครั้ง
ประทับนั่งแล้ว จึงตรัสถามปัญหาในปฐมฌานกะคณฺถิกภิกษุ
ครั้งเมื่อเธอทูลตอบไม่ได้ จึงตรัสถามปัญหาในรูปสมาบัติและ
อรุปสมาบัติทั้ง ๘ ตั้งแต่ทุติยฌานเป็นต้นไป ฯ

๑๑. พระคณฺถิกะเถระก็มีอาจทูลตอบได้แม้ข้อเดียว ฯ พระ
วิปัสสกเถระนอกนี้ ทูลตอบปัญหานั้นได้ทั้งหมด ฯ ที่นั่น พระ
ศาสดา ตรัสถามปัญหาในโสดาปัตติมรรคกับเธอ ฯ พระคณฺถิ
กเถระก็มีสามารถทูลตอบได้ ฯ แต่นั้น จึงตรัสถามปัญหาแก่
พระชีณาสพ ฯ พระเถระก็ทูลตอบได้ ฯ พระศาสดา ทรงชมเชย
ว่า ดีละ ฯ แล้วตรัสถามปัญหาแม้ในมรรคที่เหลือทั้งหลายโดย
ลำดับ ฯ พระคณฺถิกะเถระมิได้อาจทูลตอบปัญหาได้สักข้อเดียว
ส่วนพระชีณาสพ ทูลตอบปัญหาที่ตรัสถามแล้ว ฯ ได้ ฯ

๕. ตสมฺมึ ขณฺเณ สตุถา “เอส เอวรูปํ มม ปุตุตํ
วิเหเจตุวา นิรเย นิพฺพตฺเตยฺยาติ ตสมฺมึ อนุกมฺปาย
วิหารจาริกํ จรฺนุโต วิย เตสํ นิสินฺนญฺจานํ คนฺตฺวา
ปฺลฺยตฺเต พุทฺธาสนฺ นิสีทิ ฯ ตตฺถ ตตฺถ นิสีทฺนฺตา
หิ ภิกฺขุ พุทฺธาสนํ ปฺลฺยาเปตุวา ว นิสีทฺนฺติ ฯ

๑๐. เตน สตุถา ปกฺติปฺลฺยตฺเตยฺว อาสน
นีสีทิ ฯ นิสชฺช โข ปน คนฺถิกภิกฺขุํ ปจฺมชฺชฺมาน
ปฺลฺหํ ปุจฺฉิตฺวา, ตสมฺมึ อกฺกิตฺเต, ทฺตฺติยชฺชฺมานํ อาทิ
กตฺวา อญฺจสุปี สฺมาปตฺตีสฺสุ รูปารุเปสุ ปฺลฺหํ ปุจฺฉิ ฯ

๑๑. คนฺถิกตฺถโร เอกํปี กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ อิตโร
ตํ สพฺพํ กเถสิ ฯ อถ นํ โสตาปตฺติมคฺเค ปฺลฺหํ
ปุจฺฉิ ฯ คนฺถิกตฺถโร กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ ตโต ชีณาส-
วตฺเถรํ ปุจฺฉิ ฯ เถโร กเถสิ ฯ สตุถา “สาธุ สาธุติ
อภินฺนุทิตฺวา เสสมคฺเคสุปี ปฺฏิปาฏิยา ปฺลฺหํ ปุจฺฉิ ฯ
คนฺถิกตฺถโร เอกํปี กเถตุํ นาสกฺขิ ฯ ชีณาสโว ปน
ปุจฺฉิตฺตฺตํ กเถสิ ฯ

๑๒. พระศาสดาได้ประทานสาธุการแก่พระชีนาสพนั้นใน
ฐานทั้ง ๔ ๆ เทวดาทั้งหมด ตั้งต้นแต่ภูมเทวดา จนถึงพรหม
โลกและนาคครุฑ ได้ฟังสาธุการนั้นแล้ว ก็ได้ให้สาธุการ ๆ
พวกอันเตวาสิกและสัททวิหาริกของพระคันถิกเถระ ได้สดับ
สาธุการนั้นแล้ว จึงยกโทษพระศาสดาว่า พระศาสดาทรงทำ
กรรมอะไรนี้ พระองค์ได้ประทานสาธุการแก่พระมหัลลกเถระ
ผู้ไม่รู้อะไร ๆ ในฐานะทั้ง ๔ ส่วนท่านอาจารย์ของพวกเรา ผู้จำ
ทรงพระปริยัติธรรมไว้ได้ทั้งหมด เป็นหัวหน้าภิกษุประมาณ
๕๐๐ รูป พระองค์มิได้ทรงทำแม้มาตราว่า ความสรรเสริญ ๆ

๑๓. ลำดับนั้น พระศาสดา ตรัสถามภิกษุเหล่านั้นว่า
ภิกษุทั้งหลาย พวกเธอกล่าวอะไรกันนี้ เมื่อภิกษุเหล่านั้นกราบ
ทูลเนื้อความนั้นแล้ว ตรัสว่า ภิกษุทั้งหลาย อาจารย์ของพวกเธอ
เช่นกับผู้รักษาโคทั้งหลาย เพื่อค่าจ้างในศาสนาของเรา ส่วน
บุตรของเรา เช่นกับเจ้าของผู้บริโภคน้ำโคจรตามชอบใจ ดังนี้
แล้ว ได้ภายิตพระคาถาเหล่านี้ว่า

๑๒. สตุถา จตุสุปี จาเนสุ ตสุส สาธุการ
อทาสี ๆ ตัม สตุตวา ภูมมเทเว อาทิ กตุวา ยาว พุรหม
โลกา สพุพา เทวดา เจว นาคสุปณณา จ สาธุการ
อทสู ๆ ตัม สาธุการ สตุตวา ตสุส อนเตวาสิกา
เจว สทฐิวิหริโน จ สตุถาริ อชฺฌายีสู “ก็ นามตัม
สตุถารา กตัม: กิณฺจิ อชานนตสุส มหุลลกตฺเถรสฺส
จตุสุ จาเนสุ สาธุการ อทาสี, อมฺหากัม ปนาจริยสฺส
สพุพปริยตฺติชรสฺส ปญฺจนฺนํ ภิกฺขุสทานํ ปาโมกฺขสฺส
ปสฺสามตฺตปี น กรีติ ๆ

๑๓. อถ เน สตุถา “กีนฺนามตัม ภิกฺขเว กเถถาติ
ปฺจุณฺติวา, ตสฺมี อตฺเถ อาโรจิต, “ภิกฺขเว ตุมฺหากัม
อาจริโย มม สาสเน ภติยา คาโว รกฺขนสฺทิสฺส, มย
หิ ปน ปฺตุโต ยถารุจिया ปญฺจโครเส ปรีกฺขณกสา
มิสฺทิสฺสติ วตุวา อีมา คาถา อภาสี

๑๔.หากว่า นรชนกล่าวพระพุทธพจน์
อันมีประโยชน์เกื้อกูลแม้มาก (แต่) เป็นผู้
ประมาทแล้วไม่ทำ (ตาม) พระพุทธพจน์
นั้นไซ้ร้ เขาย่อมไม่เป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญ
ผล เหมือนคนเลี้ยงโค น้บโคทั้งหลายของ
ชนเหล่าอื่น ย่อมเป็นผู้ไม่มี ส่วนแห่ง
ปัญญาโคธจะนั้น ๆ หากว่า นรชนกล่าว
พระพุทธพจน์อันมีประโยชน์เกื้อกูล แม้
น้อย (แต่) เป็นผู้ม้ปกติประพฤดิธรรม
สมควรแก่ธรรมไซ้ร้ เขาจะระาะ โทสะ
และโมหะ แล้วรู้ชอบ มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว
หมดความยึดถือในโลกนี้ หรือในโลกหน้า
เขาย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งสามัญผล ๆ

๑๔.“พหุมุปี เจ สหิตํ ภาสมาโน
น ตกฺกโร โหติ นโร ปมตฺโต,
โคโปว คาโว คณยํ ปเรตํ
น ภากวา สามณฺณสฺส โหติ ฯ
อปฺปมุปี เจ สหิตํ ภาสมาโน
ธมฺมสฺส โหติ อณุธมฺมจารี
ราคณฺจ โทสณฺจ ปหาย โมหํ
สมฺมปฺปชาโน สุวิมุตฺตจิตฺโต
อนุปาทียานอ อิช วา หุํ วา,
ส ภากวา สามณฺณสฺส โหตีติ ฯ

๑๕.บรรดาบทเหล่านั้น บทว่า สหิตํ นี้ เป็นชื่อแห่งพระ
พุทธพจน์คือพระไตรปิฎก นรชนเข้าไปหาอาจารย์ทั้งหลาย เล่า
เรียนพระพุทธรพจน์นั้นแล้ว กล่าว คือบอก ได้แก่แสดงอยู่ ซึ่งพระ
พุทธพจน์แม้มาก แก่ชนเหล่าอื่น (แต่) หาเป็นผู้ทำกิจอันการก
บุคคลพึงธรรมนั้นแล้วจะพึงทำไม่ คือไม่ยังการทำไว้ในใจให้
เป็นไป ด้วยอำนาจแห่งไตรลักษณ์มีอนิจจลักษณะเป็นต้น ชั่วขณะ
แม้สักว่าไก่อ่ปรบปีก นรชนนั้น ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งผลสักว่าการทำ
วัตรปฏิบัติจากสำนักของอันเตวาสิกทั้งหลายอย่างเดียวกัน แต่หาเป็นผู้
มีส่วนแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะไม่ เหมือนคนเลี้ยงโครักษาโค
ทั้งหลายเพื่อค่าจ้างประจำวัน รับไปแต่เช้าตรู่ เวลาเย็น นับมอบ
ให้แก่เจ้าของทั้งหลายแล้ว รับเอาเพียงค่าจ้างรายวัน แต่ไม่ได้เพื่อ
บริโภคปัญจโครสตามความชอบใจ ฉะนั้นแล ฯ

๑๖.เหมือนอย่างว่า เจ้าของโคพวกเดียว ย่อมบริโภคปัญจโค
รสแห่งโคทั้งหลาย ที่นายโคบาลมอบให้แล้ว ฉนฺได การกบุคคล
ทั้งหลาย พึงธรรมอันนรชนนั้นกล่าวแล้ว ปฏิบัติ ตามที่นรชนนั้น
พราสสอนแล้ว ก็ฉนฺนํ บางพวกบรรลุปฐุมฉนฺนํเป็นต้น บางพวก
เจริญวิปัสสนาแล้ว บรรลุมรรคและผล จักว่าเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณ
เครื่องเป็นสมณะ เหมือนพวกเจ้าของโค ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งโครส
ฉนฺนํ ฯ

๑๕.ตตฺถ “สหิตนฺตฺติ เตปิฎกสฺส พุทฺธวจนฺตฺสเสตํ
นามํ, ตํ อจฺริเย อุปลงฺกมิตฺวา อุคฺคณฺหิตฺวา พหุมนฺปี
ปเรสํ ภาสฺมาโน วาเจนฺโต กเถนฺโต, ตํ ฌมฺมํ สุตฺวา
ยํ การเกน ปุคฺคเลน กตฺตพฺพํ, ตกฺกโร น โหติ,
กุกฺกฏสฺส ปกฺขปฺพรณฺมตฺตมฺปิ อนิจฺจาทิวเสน มนสิการํ
นปฺปวตฺเตสฺ; เอโส, ยถา นาม ทิวเส ภตฺติยา คาโว
รฺกฺขนฺโต โคโป ปาโต ว สมฺปฏฺิจฺฉิตฺวา สายํ คณฺตฺวา
สามิกานํ นิยุยาเทตฺวา ทิวสภตฺติมตฺตํ คณฺหาติ, ยถารุจฺฉิยา
ปน ปญฺจโครสเ ปรีกฺขณฺชิตฺตํ น ลภติ; เอวเมว เกวลํ
อนฺเตวาสิกานํ สนฺตฺติกา วตฺตปฏฺิวตฺตกรณฺมตฺตสฺส ภาคี
โหติ, สามณฺณสฺส ปน ภาคี น โหติ ฯ

๑๖.ยถา ปน โคปาลเกน นิยุยาทิตานํ กุณฺนํ
ปญฺจโครสํ โคสามิกา ว ปรีกฺขณฺชิตฺติ; ตถา เตน กถิตํ
ฌมฺมํ สุตฺวา การกปุคฺคลา ยถานุสฺสิฏฺจํ ปฏิปชฺชิตฺวา,
เกจฺจ ปจฺมชฺฉานาทีนํ ปาปฺณนฺติ, เกจฺจ วิปสฺสนํ วฑฺฒเตตฺ
วา มคฺคผลานํ ปาปฺณนฺติ, โคสามิกา โครสฺสเสว
สามณฺณสฺส ภาคีโน โหณฺติ ฯ

๑๗.พระศาสดาตรัสคาถาที่ ๑ ด้วยอำนาจแห่งภิกษุผู้
สมบูรณ์ด้วยศีล ผู้มีศุขะมาก (แต่) มีปกติอยู่ด้วยความประมาท ไม่
ประพฤติกแล้ว ในการทำให้ไว้ในใจโดยอุบายอันแยบคาย ด้วยอำนาจ
แห่งไตรลักษณ์มีอนิจจลักษณะเป็นต้น ทาตรัสด้วยอำนาจแห่งภิกษุ
ผู้ทุศีลไม่ ด้วยประการฉะนี้ ฯ

๑๘.ส่วนคาถาที่ ๒ พระองค์ตรัสด้วยอำนาจแห่งการก
บุคคลผู้แม้มีศุขะน้อย (แต่) ทำกรรมในการทำให้ไว้ในใจโดยอุบายอัน
แยบคายอยู่ ฯ ในบทเหล่านั้น บทว่า **อปฺปมฺปิ เจ** ความว่า น้อย
คือแม่เพียง ๑ วรรค หรือ ๒ วรรค ฯ

๑๙.บาทพระคาถาว่า **ชฺมฺมสฺส โหติ อฺนุชฺมฺมจาริ** เป็นต้น
ความว่า นรชนผู้รู้บรรพชาแล้ว ประพฤติธรรมอันสมควรแก่
โลกุตระธรรม ๕ คือประเภทแห่งธรรม มีปาริสุทธิศีล ๔ ชุคฺคคุณ
และอสุกกรรมฐานเป็นต้น ที่นับว่าข้อปฏิบัติอันเป็นส่วนเบื้องต้น
ย่อมเป็นผู้เชื่อว่ามีปกติประพฤติกสมควร คือหวังการแห่งตลอดอยู่ว่า
เราจักแห่งตลอดในวันนี้ เราจักแห่งตลอดในวันนี้ ทีเดียวก ชื่อว่า
ย่อมประพฤติก ฯ

๑๗.อิติ สตุถา สีสสมฺปนฺนสฺส พหุสฺสตุตฺสส ปมา
ทวิหาริโน อนิจฺจาทิวเสน โยนิโสมนสิการ
อปฺปวตฺตสฺส ภิกฺขุโน วเสน ปจฺมํ คาคํ กเถสิ, น
ทฺสฺสีสฺสสฺส ฯ

๑๘.ทฺติยคาถา ปน อปฺปสฺสตุตฺสสาปิ โยนิโสมนสิ
การกมฺมํ กโรนฺตสฺส การกปฺกฺกสฺส วเสน กถิตา ฯ
ตตฺถ “**อปฺปมฺปิ เจติ**: โลกํ เอกวคฺคทฺวิวคฺคตฺตมฺปิ ฯ

๑๙.ชฺมฺมสฺส โหติ อฺนุชฺมฺมจาริติ: อตฺถมณฺเวย
ชฺมฺมมณฺเวย นวโลกุตฺตรชฺมฺมสฺส อฺนุรูปํ ชฺมฺมํ ปุพฺพ
ภาคปฏิปทาสงฺขาตํ จตฺตปาริสุทธิศีลชฺตงฺคอสฺสภกมฺมจฺญานาทิ
เภทํ จรฺนฺโต อฺนุชฺมฺมจาริ โหติ “**อชฺช อชฺชเววติ**
ปฏิเวธํ อากงฺขนฺโต วิจฺรติ;

๒๐.นรชนนั้น ละระาะ โทสะ และโมหะด้วยข้อปฏิบัติ
ชอบแล้ว กำหนดรู้ธรรมที่ควรกำหนดรู้ โดยชอบ คือโดยเหตุ
โดยนัย มีจิตหลุดพ้นดีแล้ว ด้วยอำนาจแห่งตทังควิมุตติ
วิกขัมภนวิมุตติ สมุจเฉทวิมุตติ ปฏิปัสสัทธิวิมุตติและนิสสรณ
วิมุตติ หมดความถือมั่นอยู่ในโลกนี้หรือในโลกอื่น คือไม่เข้าไป
ยึดถือขั้น ๓ อายตนะและธาตุทั้งหลาย อันนับเนื่องในโลกนี้และ
โลกอื่น หรืออันเป็นภายในและภายนอก ด้วยอุปาทาน ๔ ชื่อ
ว่าเป็นมหาชีณาสพ ย่อมเป็นผู้มีส่วนแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะคือ
ผล อันมาแล้วด้วยอำนาจแห่งคุณเครื่องเป็นสมณะ กล่าวคือ
มรรค และคุณเครื่องเป็นสมณะคือ กองแห่งอเสขธรรม ๕ ฯ
พระศาสดาทรงรวบยอดแห่งเทศนาด้วยพระอรหัต เหมือนนาย
ช่างถือเอายอดแห่งเรื่อน ด้วยยอดแก้วฉะนั้น ดังนี้แล ฯ

ในกาลจบคาถา คนเป็นอันมาก ได้เป็นอริยบุคคลมีพระ
โสดาบันเป็นต้น ฯ เทศนามีประโยชน์แก่มหาชน ดังนี้แล ฯ

เรื่องภิกษุ ๒ สหาย จบ ฯ

ยมกวรรค วรรณนา จบ ฯ

วรรคที่ ๑ จบ ฯ

๒๐.โส อิมาย สมมาปฏิบัติยา รากถุจ
โทสถุจ ปหาย โมหิ, สมมา เหตุนา นเยน
ปริชานิตพพชมเม ปริชานนุโต, ตทงกวิกขมภน-
สมุจเฉทปฏิปัสสัทธินิสสรณวิมุตตีนิ วเสน สุวิมุตตจิตโต,
อนุปาทิยาโน อิท วา หุริ วา, อิทโลกปรโลเก
ปริยาปนุนา วา อชฺชุตตติกพาหิรา วา ขนุชทายตนาชฺชอุโย
จตุหิ อุปาทาเนหิ อนุปาทิยนุโต มหาชีณาสโว, มคฺค-
สงฺฆาตสฺส สามณฺณสฺส วเสน อากตสฺส ผลสามณฺณสฺส
เจว ปญฺจอสฺสชมฺมกฺขนุชสามณฺณสฺส จ ภากวา
โหตีติ ฯ รตนกฺกุญฺเณ วีย อการสฺส, อรหตฺเตน เทสนาย
กฺกุญฺ คณฺหีติ ฯ

คาถาปริโยसानะ พหู โสตาปนุนาทโย อเหตุสิ ฯ
เทสนา มหาชนสฺส สาทตฺติกา ชาตาคิ ฯ

เทวสหายภิกษุ วตถุ ฯ

ยมกวกุควณฺณนา นิฏฺฐิตา ฯ

ปจฺจโม วคฺโค ฯ

*****